

Anmeldelser

Marcus Schmidt, *Direkte demokrati i Danmark. Om indførelse af et elektronisk andetkammer*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1993, 172 s.

Fremkomsten af denne bog har været ledsaget af en hel del mediebevågenhed. Såvel dagspressen som TV har beskæftiget sig ganske indgående med den. Det er bestemt ikke uforståeligt: Dels er bogen velskrevet og letlæst, og dels indeholder den et passende mål af provokerende synspunkter og bemærkninger, der tilmed ofte har brod mod navngivne politikere. Forfatteren har et budskab, han vil have ud. Sådan noget er populært.

En enkelt gang er engagementet dog tilsyneladende gået lidt ud over omhuen, og så indsniger der sig en fejl (p. 64). I skyndingen bliver valgresultatet i 1979 udråbt som et stort nederlag for Socialdemokratiet - men partiet havde faktisk fremgang.

Bogens hovedbudskab er et opgør med det eksisterende repræsentative parlamentariske system og et plædoyer for indførelsen af en højere grad af direkte demokrati. Det skal i første omgang virkeliggøres i form af et "elektronisk andetkammer". Dette elektroniske andetkammer skal være et MiniDanmark, et panel bestående af 70.000 tilfældigt udtrukne vælgere, der fungerer for ét år ad gangen. Panelet skal stemme om alle lovforslag, der stemmes om i Folketinget, herunder også dem, Folketinget forkaster. Hvis resultatet af MiniDanmarks afstemning bliver det samme som resultatet i Folketinget, er forslaget skæbne afgjort. Hvis flertallet i MiniDanmark stemmer modsat flertallet i Folketinget, skal hele vælgerbefolkningen træffe den endelige afgørelse. MiniDanmarks afstemning skal foregå ved opringning fra en tryknaptelefon til en voice-response computer, som kan gengive afstemningsemnet i almindelig tale og som kan registrere et "ja" eller "nej", der transmitteres ved at trykke bestemte taster på telefonen - derfor betegnelsen "elektronisk andetkammer". Sådanne systemer er udviklet og afprøvet i forbindelse med markedsanalyser. Bogens forfatter er foregangsmanden på dette område i Danmark.

Indholdsmæssigt falder bogen i tre dele: For det første en række argumenter for, at det foreslåede system er muligt; for det andet en række argumenter for, at det er ønskeligt, set ud fra en demokrati-synsvinkel; og for det tredje en række argumenter vendt mod de indvendinger, en bredere anvendelse af det direkte demokrati ofte bliver mødt med.

I sin diskussion af de praktiske aspekter ved forslaget er forfatteren mest optaget af at overbevise læseren om, at det ved at spørge et panel på 70.000 individer om et givet emne er muligt at få et retvisende billede af holdningen i hele vælgerbefolkningen. De spørgsmål, der diskuteres i denne forbindelse, og de resultater, der præsenteres, vil mange være fortrolige med fra elementær stikprøvetori samt fra almindelige fremstillinger af spørgeskemateknik.

Anmeldelser

Marcus Schmidt, *Direkte demokrati i Danmark. Om indførelse af et elektronisk andetkammer*, København: Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck, 1993, 172 s.

Fremkomsten af denne bog har været ledsaget af en hel del mediebevågenhed. Såvel dagspressen som TV har beskæftiget sig ganske indgående med den. Det er bestemt ikke uforståeligt: Dels er bogen velskrevet og letlæst, og dels indeholder den et passende mål af provokerende synspunkter og bemærkninger, der tilmed ofte har brod mod navngivne politikere. Forfatteren har et budskab, han vil have ud. Sådan noget er populært.

En enkelt gang er engagementet dog tilsyneladende gået lidt ud over omhuen, og så indsniger der sig en fejl (p. 64). I skyndingen bliver valgresultatet i 1979 udråbt som et stort nederlag for Socialdemokratiet - men partiet havde faktisk fremgang.

Bogens hovedbudskab er et opgør med det eksisterende repræsentative parlamentariske system og et plædoyer for indførelsen af en højere grad af direkte demokrati. Det skal i første omgang virkeliggøres i form af et "elektronisk andetkammer". Dette elektroniske andetkammer skal være et MiniDanmark, et panel bestående af 70.000 tilfældigt udtrukne vælgere, der fungerer for ét år ad gangen. Panelet skal stemme om alle lovforslag, der stemmes om i Folketinget, herunder også dem, Folketinget forkaster. Hvis resultatet af MiniDanmarks afstemning bliver det samme som resultatet i Folketinget, er forslaget skæbne afgjort. Hvis flertallet i MiniDanmark stemmer modsat flertallet i Folketinget, skal hele vælgerbefolkningen træffe den endelige afgørelse. MiniDanmarks afstemning skal foregå ved opringning fra en tryknaptelefon til en voice-response computer, som kan gengive afstemningsemnet i almindelig tale og som kan registrere et "ja" eller "nej", der transmitteres ved at trykke bestemte taster på telefonen - derfor betegnelsen "elektronisk andetkammer". Sådanne systemer er udviklet og afprøvet i forbindelse med markedsanalyser. Bogens forfatter er foregangsmanden på dette område i Danmark.

Indholdsmæssigt falder bogen i tre dele: For det første en række argumenter for, at det foreslåede system er muligt; for det andet en række argumenter for, at det er ønskeligt, set ud fra en demokrati-synsvinkel; og for det tredje en række argumenter vendt mod de indvendinger, en bredere anvendelse af det direkte demokrati ofte bliver mødt med.

I sin diskussion af de praktiske aspekter ved forslaget er forfatteren mest optaget af at overbevise læseren om, at det ved at spørge et panel på 70.000 individer om et givet emne er muligt at få et retvisende billede af holdningen i hele vælgerbefolkningen. De spørgsmål, der diskuteres i denne forbindelse, og de resultater, der præsenteres, vil mange være fortrolige med fra elementær stikprøvetori samt fra almindelige fremstillinger af spørgeskemateknik.

Der er imidlertid en del andre praktiske problemer i forbindelse med det foreslåede "elektroniske andetkammer". Hvordan sikrer man for eksempel i et sådant system, at det er de rigtige, nemlig panelets medlemmer, der stemmer, og ikke nogle helt andre? Forfatterens svar er en slags PIN-kode, men det er ikke nogen alvorlig hindring for en hacker. Hvordan giver man panelets medlemmer en troværdig garanti for anonymitet, således at de kan føle sig sikret imod, at deres stemmeafgivning løbende registreres et sted i systemet og i givet fald diskret kan udløse ubehageligheder? Og hvordan sikrer man på en overbevisende måde, at resultaterne af den elektroniske afstemning ikke kan manipuleres med? Det kræver ikke mange linjer i et computerprogram at sørge for, at tilhængerne af et forslag aldrig kan nå op over for eksempel 30 pct. ja-stemmer, uanset hvor mange der måtte vælge at trykke på "ja"-knappen! Det kunne have været mere interessant at få forfatterens bud på løsningen af sådanne problemer end at få udarbejdet et detaljeret budget for driften af systemet (hvis nogen skulle være interesseret, så opgøres omkostningerne til ca. 5.6 mia. kr. årligt).

Man må formode, at det i påkommende tilfælde vil være af stor betydning for den folkelige accept af systemet og dets resultater som legitime, at de nævnte problemer er løst. Det er givetvis også nødvendigt for en accept af systemet, at der er tillid i befolkningen til, at problemerne er løst på betryggende vis. Det sidste er måske i virkeligheden ikke den mindste del af problemet. Et gammeldags afstemningssystem med krydser på stemmesedler, stemmebokse, valgurner og manuel optælling fungerer på en måde, alle kan forstå, ligesom alle kan forstå, hvordan det sikres mod brud på anonymiteten og mod resultatfusk. Man kan så at sige ved selvsyn overbevise sig om, at alt går rigtigt til. Denne mulighed eksisterer ikke i forbindelse med et elektronisk system. Her må befolkningen i langt højere grad forlade sig på eksperters udsagn og vurderinger.

Forfatterens begrundelse for, at hans system bør indføres, er uhyre simpel: Det er mere demokratisk end et repræsentativt demokrati. Han har meget lidt til overs for det danske parlamentariske system, som det ser ud i dag, og som han med en vis forkærlighed for sjældne fremmedordssammenstillinger betegner som et rituel semi-candokrati (p. 62). Hans hovedanke mod parlamentarerne er, at de med hensyn til demografiske karakteristika ikke afspejler vælgerbefolkningens sammensætning, og at de (derfor?) i en række tilfælde træffer beslutninger, som et flertal i vælgerbefolkningen i forbindelse med diverse meningsmålinger har vist sig at være modstander af.

I denne del af diskussionen savnes i allerhøjeste grad en afklaring af, hvad forfatteren egentlig forstår ved demokrati, og en bevidsthed om, at der findes en række konkurrerende forestillinger om, hvad der karakteriserer et demokrati. Det er i denne henseende symptomatisk, at en af de centrale skikkelser i moderne demokratiteori, Robert A. Dahl, ikke nævnes en eneste gang - og det er ikke udtryk for, at forfatteren generelt er ubevandet i politologisk litteratur.

Man kan imidlertid gætte sig til, at forfatterens målestok for demokrati må være, i hvor høj grad de beslutninger, der træffes i systemet, er i overensstem-

melse med præferencerne i vælgerbefolkningen. Jo mere perfekt systemet formår at aggregere de individuelle nyttefunktioner til en samfundsmæssig nyttefunktion, desto mere demokratisk er systemet.

Hvis denne demokratiopfattelse lægges til grund, kommer man til det lidt paradoksale resultat, at det ville være udemokratisk at gennemføre forfatterens forslag - der er nemlig ikke flertal for indførelsen af et trykknapttelefon-demokrati i befolkningen. Selv om forfatteren ellers stiller sig kritisk til folk som Locke, Rousseau og andre, der har påpeget, at flertallets vilje og det fælles bedste måske ikke nødvendigvis i alle situationer er kongruente størrelser, så synes han dog i dette tilfælde parat til at gøre en undtagelse.

En række indvendinger mod direkte demokrati nedgør forfatteren med tydelig fornøjelse. Det kniber lidt mere med det positive. Diskussionen af det direkte demokratis fordele i praksis vanskeliggøres af, at der er så få historiske eksempler at gå ud fra. Ganske ofte må det athenske demokrati holde for. Sådan er det også her - faktisk er Mogens Herman Hansens bog om emnet det hyppigst citerede værk overhovedet. Det kan næppe komme bag på nogen, at forfatteren lovpriser det athenske system. Det har da også været rammen om storslåede præstationer. Spørgsmålet er blot, om baggrunden herfor er, at det var et direkte demokrati, hvor alle (mænd) kunne være med til at træffe beslutningerne (som forfatteren synes at mene), eller om baggrunden ikke snarere er, at det athenske demokrati muliggjorde en elitekonkurrence, der tillod politiske lederskikkelser som en Perikles at komme til magten i kraft af deres kontrol over folkeforsamlingen.

Det athenske demokratis Kainsmærke er i de flestes bevidsthed uden tvivl domfældelsen og henrettelsen af Sokrates. Før det gik ud over Sokrates, havde man ganske vist allerede fordrevet filosofen Anaxagoras med en anklage om gudsbespottelse, men han og hans skæbne er mindre kendt. Under alle omstændigheder har forfatteren paraderne oppe: Sokrates var ikke helt uskyldig i det, der overgik ham - han var jo blandt andet negativt indstillet over for (direkte) demokrati (p. 135)! Man har måske lov til at håbe, at forfatterens teledemokrati vil fare med større lempe over for mindre ånder.

Peter Nannestad
Institut for statskundskab

Jack Knight, *Institutions and Social Conflict*, New York: Cambridge University Press, 1992, 234 s.

Sociale institutioner er regelsæt. De strukturerer sociale interaktioner. De giver således for det første information om, hvordan folk forventes at opføre sig. De anerkendes for det andet af medlemmerne af den relevante gruppe, som de regler andre overholder i de situationer, der er specificeret af reglerne.